

базисом для визначення потреби в матеріалах, потужностях та внутрішніх послугах [3].

Основною характеристикою планування, зміна якої відбувається при організаційному розвитку, є пріоритети планової діяльності, до складу яких відносять: обсяг, параметри, глибину та часові параметри планування, а також організаційну структуру управління. Визначення пріоритетів планової діяльності на кожному з етапів внутрішньоорганізаційного розвитку є невід'ємною складовою процесу планування. Зміна пріоритетів внутрішньофірмового планування в ході організаційного розвитку означає необхідність здійснення докорінних змін в організації планової діяльності.

Висновки

Кожне підприємство незалежно від масштабів і виду діяльності, кожна підприємницька структура в умовах ринкового господарювання займається плануванням. Відсутність планів супроводжується помилковими маневрами, не своєчасною зміною орієнтації, що призводить до втрати позицій на ринку, нестійкого фінансового стану, банкрутства підприємств.

Практика господарювання свідчить про те, що планування створює для суб'єктів господарювання важливі переваги: забезпечує підготовку до використання майбутніх сприятливих для підприємства умов; попереджує про можливі проблеми; стимулює управлінський персонал до реалізації своїх рішень у подальшій діяльності; поліпшує координацію дій управлінського персоналу підприємства; сприяє раціональному використанню ресурсів на підприємстві.

Вітчизняні підприємства змушені гнучко адаптуватися до нестабільного соціально-економічного середовища та оперативно знаходити адекватні рішення нетрадиційних складних проблем. Керівники і спеціалісти підприємств не завжди готові оцінювати здійснювані економічні процеси з огляду на

їх глобальність і у відповідності з цим приймати стратегічні рішення та вживати мобільних оперативних тактичних заходів. Труднощі економічного характеру набули таких масштабів і глибини, що більшість раніше успішно функціонуючих підприємств опинилась у кризовому стані. Відсутність концептуальних засад побудови та функціонування організаційно – економічного механізму підприємства, здатного ефективно протидіяти загрозам, використовувати наявний потенціал та в цілому підтримувати стан економічної стабільності, зумовлюють необхідність та актуальність системного дослідження цієї проблеми.

Список використаних джерел

1. Антонец А.В., Белов Н.А., Бухало С.М. Организация, планирование и управление деятельности промышленного предприятия / А.В. Антонец, Н.А. Белов, С.М. Бухало и др.; Под ред. С.М. Бухало. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2011. – 347 с.
2. Москалюк В.Є. Планування діяльності підприємства: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.Є. Москалюк. – К.: КНЕУ, 2008. – 258 с.
3. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства: Підручник / О.О. Орлов. – К.: Скарби, 2007. – 337 с.
4. Полторак В.А. Маркетингові дослідження: Навч. посіб. / В.А. Полторак. – К.: Центр навч. л-ри, 2010. – 387 с.
5. Попов Е.В. Рыночный потенциал предприятия / Е.В. Попов. – М.: Экономика, 2011. – 559 с.
6. Турченко М.О., Зінь Є.А. Планування діяльності підприємства. Навч.- посіб. / М.О. Турченко, Є.А. Зінь – К.: ВД «Професіонал», 2009. – 320 с.
7. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. та інші Планування діяльності підприємства. Навчальний посібник. / Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб. та інші – К.: «Каравела», 2009. – 432 с.
8. Статистичний щорічник України за 2011 рік. – К.: ТОВ «Август Трейд» 2011. – 554 с.

Н.П. РЕЗНИК,

к.е.н., доцент, Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини

Концептуальна модель організаційно-економічного механізму інвестиційного управління аграрною сферою та особливості її реалізації

У статті визначено концептуальну модель організаційно-економічного механізму інвестиційного управління аграрними підприємствами, особливості її реалізації та використання. Виявлені цілі і фінансові можливості (джерела і обсяги інвестицій), які дозволяють розробити програму розвитку агропромислового виробництва, що містить портфель інвестиційних проектів.

Ключові слова: аграрні підприємства, організаційно-економічний механізм інвестиційного управління, концептуальна модель.

В статье определена концептуальная модель организационно-экономического механизма инвестиционного управления аграрными предприятиями, особенности

ее реализации и использования. Выявлены цели и финансовые возможности (источники и объемы инвестиций), позволяющие разработать программу развития агропромышленного производства, содержащую портфель инвестиционных проектов.

Ключевые слова: аграрные предприятия, организационно-экономический механизм инвестиционного управления, концептуальная модель.

The article outlines the conceptual model of organizational-economic mechanism of investment of agricultural enterprises, especially its implementation and use. Identified goals and financial capabilities (sources and investments) that can develop a program for the development of agricultural production, which includes portfolio investment projects.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку агропромислового виробництва, посилення конкуренції, глобалізаційних та інтеграційних тенденцій в економіці вимагають переосмислення теоретичних підходів та здійснення подальших наукових досліджень в області формування ефективного організаційно-економічного механізму інвестиційного управління аграрними підприємствами. Удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств у сучасних економічних умовах є основою забезпечення стійкого розвитку аграрних формувань.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Теоретико-методологічні обґрунтування сутності та складових підсистем організаційно-економічного механізму висвітлені у працях багатьох вітчизняних економістів, зокрема О.Г. Дерев'янка, О.А. Єременко-Григоренко, О.М. Ковалюка, Ю. Лисенко, Г.В. Остапової, Л.Д. Сейдаметова, С.О. Тульчинської, В.М. Шульги та інших.

Мета статті. Багатогранність прояву процесу залучення інвестицій в аграрну сферу, особливої взаємодії потенційних інвесторів і владних структур, невизначеність із власністю на землю вказують на те, що все це не може відбуватися самоплинно, стихійно чи вибірково. За цих умов розробка організаційно-економічного механізму інвестиційного управління аграрної сфери є одним з ключових завдань не тільки теорії, а й вимога практики. В цьому аспекті необхідно визначити концептуальну модель зазначеного механізму і особливості його реалізації (використання).

Виклад основного матеріалу. Вихідними посиланнями мусять бути, по-перше, управління аграрної сфери з боку держави; по-друге, ринкове середовище аграрної сфери, що є визначальним важелем економічною розвитку; по-третє, врахування особливостей аграрної сфери як об'єкта управління.

Наукова школа управління виходить з того, що система функцій органів управління і сам механізм управління об'єктивно обумовлюються економічними закономірностями суспільного відтворення. А тому концептуальна модель управлін-

ня має відображати особливості розвитку економіки в конкретних історичних, суспільно-політичних і техніко-технологічних умовах. Вона мусить бути динамічною і враховувати зміни, які постійно відбуваються в названих умовах.

Розглянемо більш детально основні з цих умов.

Головна відмінність аграрної сфери від інших об'єктів управління полягає в тому, що основним засобом виробництва тут виступає земля. Загальновідомо, що площа сільгоспугідь обмежена. Більше того, навіть у межах однієї території вони різні за якістю. Крім того, сільгоспугіддя володіють природною родючістю, яка також поступово може знижуватися, якщо не робити постійних кроків до її відновлення і підвищення. Таким чином, відновлення земельних ресурсів уже саме по собі є найбільшою народногосподарською проблемою (а не тільки проблемою для АПК). Для успішного вирішення цієї проблеми необхідна адекватна система управління, особливий механізм регулювання земельних відносин, який може бути розроблений і успішно здійснений лише в рамках регіонів – регіональною системою управління. Не вирішивши це завдання на даному рівні, ми не зможемо більш-менш успішно вирішувати всі інші проблеми аграрного розвитку. Якщо в інших галузях можливі заміни одних ресурсів іншими, то для АПК, зокрема для сільського господарства, земля виступає як незамінний ресурс. Тому всі аграрні реформи, всі системи регулювання і управління, що розробляються і впроваджуються, обов'язково повинні враховувати дане положення [4]. При цьому державне (регіональне) регулювання земельних відносин має бути направлено на:

- збереження сільгоспугідь, щоб вони не вийшли з сільськогосподарського обороту. І тут допустимі всі методи управління – як адміністративні, так і економічні;

- передачу у власність або в користування сільгоспугідь від менш ефективних до ефективніших працівників, колективів, фермерів. Система регулювання тут має бути відпрацьована так, щоб юридичне право власності або користування не могло стати правом «моя земля, розпоряджаюся нею як хочу». Суспільство повинно мати правовий і економічний механізм відчуження сільгоспугідь та передачі цих угідь у руки дбайливих, ефективно господарюючих підприємств і осіб;

- екологічний захист сільгоспугідь. Тут роль регіональних органів влади величезна – має бути встановлений жорсткий контроль за використанням добрив, отрутохімікатів, пестицидів та економічні санкції за порушення правил.

Наступна, також дуже важлива особливість аграрної сфери, яку слід враховувати при розробці систем регулювання і управління, – це відносна малоеластичність його продукції – продовольства. Це означає, що виходячи з своїх фізіологічних потреб населення відносно стабільно споживає певний набір продовольчих товарів, йдучи всіяко на стримування витрат на товари тривалого користування, одяг тощо, і вже в останню чергу при різкому підвищенні цін і зниженні реальних доходів йде на зменшення споживання продовольства. Саме дане набуло перманентного характеру в нашій країні з

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

самого початку незалежності. Більшість аналітиків вважають, що до 1998 року реальні доходи українців у порівнянні з 1991 роком знизилися не менш ніж удвічі. При цьому споживання продуктів (у перерахунку на калорійність) знизилася приблизно на 30–35%. Зате люди стали в 2–3 і більше разів менше купувати побутових електроприладів, меблів, килимів, кришталю, відповідно зменшилися транспортні витрати (дальні поїздки коштують дуже дорого), витрати на відпочинок (путівки у санаторії і будинки відпочинку не по кишені для більшості) тощо. Люди, перш за все, піклуються про те, щоб бути ситими, тому, коли все дорого, купують ті продукти, ціни на які з урахуванням калорійності нижчі. Кілограм хліба по калорійності практично не поступається кілограму риби, м'яса (особливо нежирного). Природно, що при дорожчій людина купує більше хліба і картоплі – причому чим дорожче, тим навіть більше, щоб відшкодувати втрати в калоріях по інших видах продуктів [3].

У регіонах даний чинник владні структури мають враховувати при розробці системи управління АПК, наприклад, шляхом встановлення і диференціації розмірів дотації з регіонального бюджету по різних видах продукції. На м'ясні і молочні продукти у зв'язку з різким зростанням роздрібних цін на них споживчий попит значно впав. З іншого боку, виробничі умови склалися таким чином, що собівартість виробництва цієї продукції різко зросла. Реалізувати м'ясну і молочну продукцію з урахуванням собівартості, що склалася, виробники не можуть – мало хто може купувати їх за такою ціною. Для виробників стало збиткове виробництво м'яса і молока, а відповідно зменшилася кількість ВРХ, свиней тощо.

Малорухливим (з погляду термінів змін), нееластичним є і саме сільськогосподарське виробництво. Як би не склалися зовнішні умови виробництва (реалізаційні ціни, податки, кредити, ціни на ресурси, споживчий попит тощо), сільські товаровиробники не зможуть відразу ж адекватно реагувати на ці зміни (скоротити виробництво одних видів продукції і збільшити виробництво інших, перейти на нову агротехніку тощо). Неприпустимим тут є зменшення садів, якщо вирощування фруктів стає збитковим, неможливо негайно переглянути сівозміну в рільництві або структуру стада у тваринництві. На все це потрібний певний час (5–6 років). Тому сільське господарство протягом цього часу продовжує функціонувати як би за інерцією, а потім, коли воно все ж таки зуміло поступово перебудуватися на умови змін зовнішнього середовища, виявляється, що «потяг вже пішов», тобто за цей час зовнішнє середовище вже встигло знову змінитися. Таким чином, сільське господарство (і разом з ним весь АПК) вимушене вічно відставати. Тому без державного регулювання та фінансової підтримки тут не обійтися. Регулювати повинні головним чином регіональні органи влади, враховуючи особливості регіону і розробляючи довготривалі і достатньо точні прогнози розвитку АПК хоч би на найближчі 5–10 років. У цій справі завдання державних органів повинно полягати в тому, щоб на основі одержаних з місць

прогнозів про розвиток АПК провести реструктуризацію тих галузей, які належать до даного регіону та своєчасно відреагувати на потреби інших сфер АПК. Вирішити дане завдання регіональним органам влади практично неможливо, оскільки підприємства, якщо мова йде про машинобудування, цієї окремої сфери АПК сконцентровані лише в декількох регіонах, управляти якими решта регіонів не в змозі.

Існує ще одна, третя складова малоеластичності аграрно-промислового – це трудові ресурси. Сільські працівники малорухливі (з погляду пошуку нової роботи) не «від природи», а у зв'язку із століттями, сформованими життєвими умовами. Як правило, у кожного сільського жителя свій індивідуальний будинок, відповідно він не може відразу ж вирішити проблему придбання іншого житла при зміні роботи. Крім того, професії у сільськогосподарських працівників мало придатні для роботи у місті, тому їм значно важче знайти там роботу, особливо коли в цілому по країні має місце безробіття.

І ще одна найважливіша особливість сільського господарства як об'єкта управління – це висока потреба в капіталі при відносно низькій фондодідачі. Неінтенсивне використання основних засобів, необхідність мати великі запаси оборотних коштів протягом тривалого часу (наприклад, корми, насіння) обумовлюють низьку фондодідачу в порівнянні з іншими галузями народного господарства. Це, своєю чергою, обумовлює вищу потребу в позиковому капіталі, тим паче що повернути позику господарства можуть лише у кінці року – після реалізації виготовленої продукції. Залишити їх в міжсезонні без фінансових коштів (для купівлі ПММ, добрив, отрутохімікатів, запчастин тощо) означає припинити процес виробництва. Крім того, іноді природа також втручається в цей процес, залишаючи сільських працівників без врожаю. У зв'язку з браком виручки господарства можуть виявитися нездатними розрахуватися за короткострокові позики своєчасно, а прострочений борг у сьогоdnішніх умовах означає штрафи, пені, багатократне зростання заборгованості, банкрутства.

До сказаного можна додати, що в нашій країні обсяги фінансової підтримки села неможливо зіставити з жодною з економічно розвинених країн, якщо розглядати цю допомогу в розрахунку на одиницю площі сільгоспугідь, і тим більше на одного працюючого.

В умовах ринкової економіки одними з основних виконавчих механізмів управління агропромисловим комплексом є законодавчий, що відображає прийнятну модель ринкових виробничих відносин, та інвестиційний, що відображає модель і мету розвитку продуктивних сил [2].

На регіональному рівні законодавча функція управління агропромисловим комплексом виражена слабше, ніж на державному рівні, оскільки вона діє в рамках державного законодавства. Тому основним механізмом управління АПК на регіональному рівні є інвестиційний механізм.

Таким чином, на основі аналізу інформаційної моделі АПК регіону розробляється концептуальна модель системи

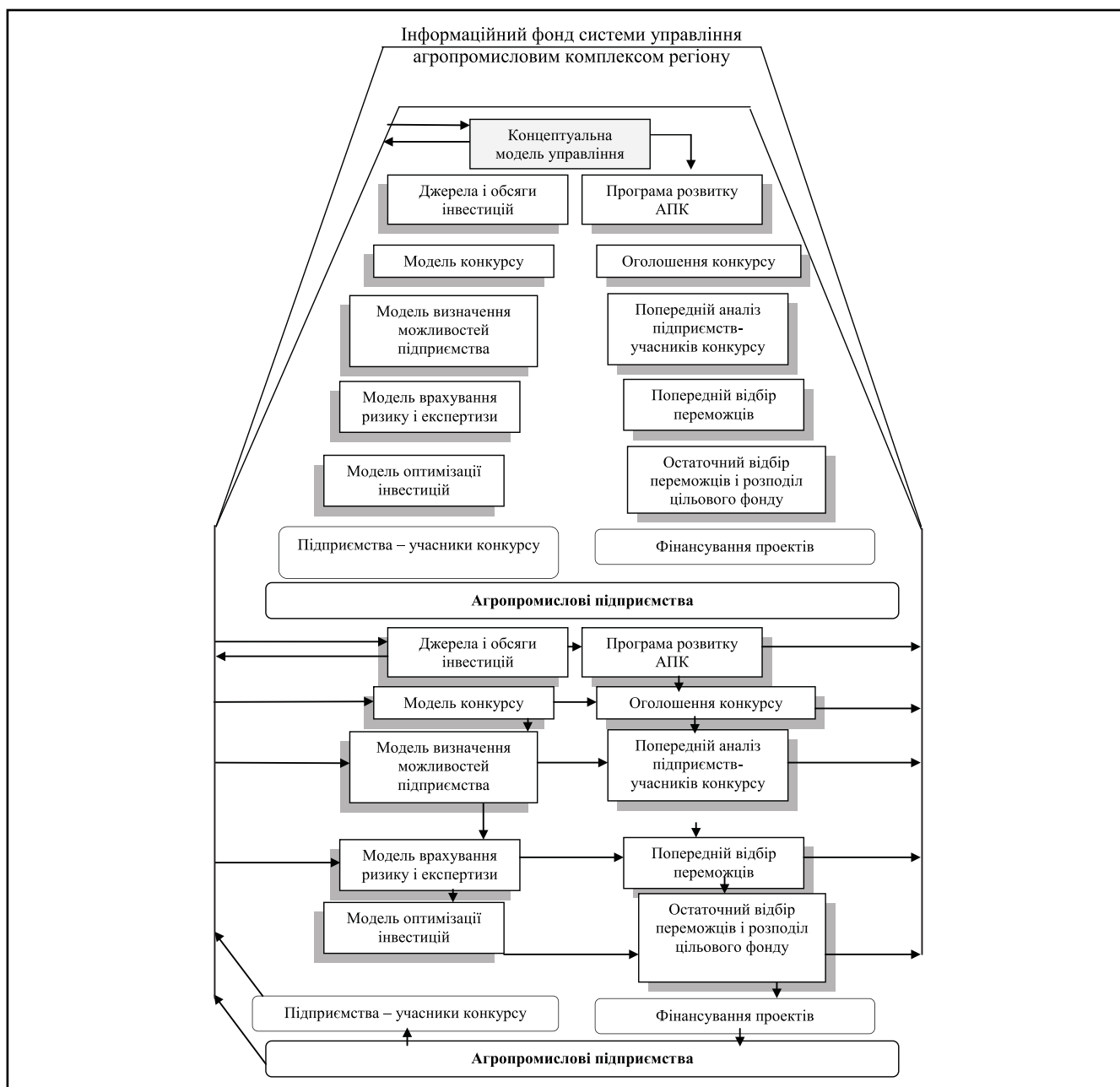
управління. Виявлені цілі і фінансові можливості (джерела і обсяги інвестицій) дозволяють розробити програму розвитку агропромислового виробництва, що містить портфель інвестиційних проектів (див. рис.).

Концептуальна модель OEM інвестиційного управління знаходить відображення в програмах, проектах та іншим способом. Коли мова йде про таку форму, як інвестиційні проекти, для оцінки вони виставляються на конкурс. Оголошення конкурсу аграрних і переробних підприємств на виконання інвестиційних проектів проводиться саме на основі моделі, що розробляється апаратом управління. Підприємства, які подали заявки на участь в конкурсі, проходять попередні експертизу і відбір за допомогою критеріїв і методик визначення їхніх можливостей, врахування ризику і експертної оцінки. Одноча-

сно проводиться коректування портфеля інвестиційних проектів, що полягає в можливій агрегації або декомпозиції деяких інвестиційних проектів. На завершальному етапі на основі моделі оптимізації інвестицій проводиться оптимізація ресурсного потенціалу підприємств [2].

Метод інвестиційного управління рівнем якості життя населення на рівні галузей АПК дозволяє визначити пріоритетні виробничі галузі і підгалузі АПК, інвестування в які дає найбільший приріст рівня якості життя населення.

Методи інвестиційного управління сільськогосподарським виробництвом і переробними підприємствами і концернами дають можливість науково обгрунтовано розподілити інвестиційний фонд АПК серед аграрних підприємств (або дати обгрунтовані рекомендації зовнішнім інвесторам).

Взаємозв'язок моделей і фаз управління розподілом інвестицій

Джерело: [1].

Висновки

Як висновок, слід підкреслити, що використання запропонованого нами підходу до оцінки ефективності інвестиційних проектів найдоцільніше для підприємств аграрної сфери, що займаються інтенсивною відгодівлею сільськогосподарських тварин, у тваринницькій галузі, оскільки розмір інвестиційної складової для них є максимальним і вимагає повного оновлення основних фондів. Фактичні дані про обсяги і напрями інвестування коштів підприємствами агросфери свідчать про те, що представлені нами в розділі модель і методика можуть бути використані відносно 80% реалізовуваних інвестиційних проектів. Крім того, їх можна рекомендувати до використання в адміністративних структурах з управління аграрним виробництвом при організації і проведенні конкурсного відбору сільськогосподарських підприємств для виконання цільових програм і проектів.

Використання схеми взаємодії учасників інвестиційного процесу в рамках кластерного підходу до розвитку аграрної сфери в практичному аспекті можливе на основі форми некомерційного партнерства. До координуючого органу увійдуть (повинні увійти) представники сільськогосподарських і переробних підприємств, інвесторів, банківських структур, інформаційних і наукових організацій, а також органи державної, регіональної і місцевої влади. До основних функцій координуючого органу можна віднести: формування і реалізацію інвестиційної політики, прогнозування інвестиційних процесів, методологічне і нормативно-правове забезпечення інвестиційної діяльності, формування цільових програм, залучення іноземних інвестицій, розподіл фінансових ресурсів і контроль за їх цільовим використанням.

При проведенні конкурсів серед сільськогосподарських товаровиробників на фінансування інвестиційних проектів за рахунок коштів державного, регіонального або місцевого бюджету у формі кредитування, безповоротного фінансування, державних гарантій рекомендуємо використовувати методику визначення бюджетної ефективності інвестицій, що базується на системі показників, які відображають галузеві особливості і рівень державної підтримки суб'єктів інвестиційної діяльності.

Моделі оцінки інвестиційних проектів, залучення інвестицій в аграрний сектор економіки, що рекомендуються нами до реалізації, передбачають вивчення виробничої і ресурсної структури аграрних підприємств на основі використання економіко-математичних методів дослідження в рамках запропонованої концептуальної моделі управління інвестиційними процесами.

Список використаних джерел

1. Андреева В.М. Інвестиційний менеджмент / В.М. Андреева. – Х.: ХНАМГ. – 2009. – 221 с.
2. Вінченко І.І. // Інвестиції: практика та досвід, 2009. – №5. – С. 8–11.
3. Гайдуцький А. Класифікація чинників інвестиційної привабливості економіки / А. Гайдуцький // Ринок цінних паперів України. – 2004. – №9/10. – С. 9–14.
4. Резнік Н.П. Організаційно-економічний механізм інвестування АПК: монографія / Н.П. Резнік: Умань. – Сочінський, 2011. – 315 с.
5. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2007. – №2. – С. 3–11.

О.В. ПОЛЯКОВА,
к.е.н., доцент, Чернігівський державний інститут економіки і управління,
О.І. ЄРМАК,
к.е.н., доцент, Чернігівський державний інститут економіки і управління

Формування первинного обліку запасів на підприємствах текстильної промисловості

Практика роботи підприємств текстильної промисловості показує, що форми первинного обліку запасів не повною мірою враховують галузеві особливості. Тому в статті розроблені практичні рекомендації щодо оптимізації документообігу в сфері обліку запасів через удосконалення існуючих форм первинної документації.

Ключові слова: запаси, текстильна промисловість, облік, документообіг, первинні документи, прибутковий ордер, картка складського обліку.

Практика работы предприятий текстильной промышленности показывает, что формы первичного учета запасов не в полной мере учитывают особенности отрасли. Поэтому в статье разработаны практические рекомендации по оптимизации документооборота в сфере учета запасов путем совершенствования существующих форм первичной документации.

Ключевые слова: запасы, текстильная промышленность, учет, документооборот, первичные документы, приходный ордер, карточка складского учета.